

Received / Makale Geliş Tarihi 04.10.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 30.11.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (48)
pp / ss 1489-1502

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.14311328
Mail: editor@pejoss.com

Ferit Şahin

<https://orcid.org/0000-0002-3095-2518>

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/03gn5cg19>

İslam Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Children in Need of Protection in Islamic Law

ÖZET

İnsan sosyal bir varlıktır. Dünyaya geldiği andan itibaren bakılmaya ve himaye edilmeye muhtaçtır. Çocuğun bakım ve temel ihtiyaçlarına karşılık bulduğu aile ortamı önem arz etmektedir. Çünkü aile, insanın huzur bulacağı bir yuvadır. Birey, yaşantısında desteğe en fazla ihtiyaç duyduğu çocukluk döneminde, fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak gelişmesinin önünde yer alan sıkıntıların giderilmesi gerekmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların himaye edilmesi ve evlat edinme, aile, çocuk ve toplum için sosyal bir ihtiyaçtır. Evlat edinme konusunda özellikle çocuk sahibi olamayan, çocuk özlemini gidermek isteyen ailelerin yakından ilgi duyduğu bir konu olmakla beraber anne- baba şefkatinden mahrum, sıcak aile ortamına ihtiyaç duyan korunmaya muhtaç çocuklar için de bir yuva arayışıdır.

Korunmaya muhtaç çocuklar, teriminden kastedilen; aileden mahrum, kendisine bakacak ve himaye edecek kimsesi olmayan veyahut bakımı uygun şartlarda sağlanamayan çocuklardır. Bu kapsamdaki çocukların hepsi sosyal hizmetler açısından korunmaya ve bakıma muhtaç çocuklardır. Bu araştırma, korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve gözetimine dikkat çekmek, problemlerin giderilmesi adına mevcut tedbirlere değinerek, fikhî açıdan incelenmesini konu edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam hukuku, korunmaya muhtaç çocuk, yetim, lakit, koruyucu aile.

ABSTRACT

Humans are social beings. They are forced to be cared for and protected from the moment they come in to the world. The care and basic provision of these are important in the family environment where they find them. Because the family is a home where a person can find peace. During childhood, when an individual needs changes in their life themost, the problems that prevent physical, psychological and social developments need to be eliminated. The protection and adoption of unprotected children is a social need for the family, child and society. Adoption is a subject that is of interest especially to families who cannot have children and want to satisfy their longing for a child, as well as being deprived of parental affection and trying to gain a need for a warm family environment is also a search for a home for children.

The term "children in need of protection" refers to children who are deprived of a family, who have no one to look after and protect them, or who can not be cared for under appropriate conditions. All children in this context are children in need of protection and care from the perspective of social services. This research focuses on drawing attention to the care and supervision of children in need of protection, addressing the existing measures to eliminate the problems, and examining them from a fiqh perspective.

Keywords: Islamic Law, children in need of protection, orphans, orphans, foster families.

1. GİRİŞ

Her toplum, geleceğini inşa edecek nesilleri huzurlu, güvenli, olumsuz şartlardan etkilenmesini önlemek ve her yönden gelişmiş bir şekilde bünyesine dâhil etme sorumluluğundadır. Bu amaçla her toplum ekonomik, sosyal, kültürel gelişimine ve toplum içerisindeki egemenlik anlayışına göre çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. İslam Hukukunda, "Lakit" başlığı altında kimsesiz çocuklarla ilgili hükümlerin yer alması ve nikâh bölümlerinden sonra gelen nesep, rada, nafaka, hidane, velaye gibi bölümlerin bulunması korunmaya muhtaç çocuklara kayıtsız kalınmadığını göstermektedir. Kur'ân-ı Kerim ve hadislerde himayeye muhtaç çocukların insanlar tarafından korunmaları gerektiğini ifade etmiş devleti de bu konuda sorumlu tutmuştur. Bu çalışmada kavramsal çerçeve bağlamında İslam hukuku açısından korunmaya muhtaç çocuklar ve evlatlık konusu ele alınmıştır. Evlat edinme konusu, mer'î hukukta nasıl yer aldığı ve

koruyucu aile uygulaması incelenmiştir. İslam hukuku açısından korunmaya muhtaç çocuklar konusunu incelerken klasik kaynakların yanı sıra çağdaş kaynaklardan yararlanılmıştır.

Geleceğimizin teminatı olan çocukların toplumsal değişmeler, yaşam koşullarının zorlaşması, aile içerisinde çocuğa yönelik şiddet, boşanmalar, evlilik dışı beraberlikler, ekonomik sıkıntılar, içki, kumar vb. kötü alışkanlıkların artması, günümüzde yaşanan savaşlar, kazalar ve afetler sonucu korunmaya muhtaç çocukların varlığını artırmıştır. Bunlara ek olarak sokaklarda yaşayan çeşitli suçlara ve kötü alışkanlıklara karışan ve isimleri bu suçlarla anılan çocukların korunması elzemdir. Bu çocukların bakımı, himayesi ve topluma kazandırılmasının önemine vurgu yapmak, konuyla alakalı olarak günümüz şartlarında dikkat edilmesi ve yerine getirilmesi gereken bazı hususlara dikkat çekmek çalışmanın problemi oluşturmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar sorununa gerek resmi kurum ve kuruluşlarla gerek sivil örgütler aracılığıyla çözüm getirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında İslam hukuku alanında yazılmış klasik ve çağdaş fikhî kaynaklardan yararlanılmış olup, bazı tanımlar için sözlüklerden yararlanılmıştır. Evlat edinme, lakî, yetim, vesâyet, koruyucu aile kurumu konularında yazılan makalelerden ve tezlerden de faydalanılmıştır. Yeri geldikçe Türk Medeni Kanunu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne değinilmiştir.

“İslam hukukunda korunmaya muhtaç çocuklar ve evlatlık” konusunun klasik fıkıh kitaplarında detaylı olarak yer verilmemiş olması çalışmayı sınırlandırmıştır. Bu çalışma Hanefî mezhebinin görüşleri esas alınarak yapılmıştır.

2. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

2.1. Konu İle İlgili Kavramlar

2.1.1. Çocuk Kavramı

Çocuğun, İslâm hukuku kaynaklarında ve mer'î hukuka dair çalışmalarda çeşitli tanımları yapılmıştır. Sözlük anlamı olarak çocuk; “*Sabi, doğum ile ergenlik çağı arasında olan küçük. Temyiz öncesi ve sonrasına göre sabiyy-i gayr-i mümeyyiz ve mümeyyiz diye iki kısımda ele alınır ve eda ehliyeti açısından farklı hükümlere tabidir.*”¹ Başka bir tanımda ise “*Kur’ân-ı Kerîm’de, Türkçedeki çocuk kelimesinin karşılığı olan tıfl ve sabî kelimeleri ancak birkaç ayette geçer. Fakat çocukla ilgili meseleler, diğer anlamları yanında “çocuk” manasında da kullanılmış olan çok sayıda değişik kelime etrafında geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Bunların başlıcaları ibn, veled (çoğulu evlâd), gulâm, sagîr, zürriyyet, hafede, ehl, âl, yetîm, rebâib... kelimeleridir.*”² şeklinde yer alarak genellikle buluş çağına gelmemiş kimseler için kullanıldığı görülmektedir.

Korunmaya muhtaç çocuk kavramı geniş anlamda belli zaman kesitinde o toplum standartlarına göre, çocuğun temel bakımı, yetiştirilmesi, himayesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının engellenmesi şartlarını içermektedir. Çünkü ana-baba ya da kimsesiz, varlıklı veya varlıksız, suçlu ya da suçsuz, herhangi bir eksikliği olması veya olmaması gibi bireysel özellikleri dikkate alınmaksızın hukuki bakımdan sağ ve tam doğduğu andan başlayarak ergin (reşit) olduğu ana kadar her çocuk korunmaya muhtaçtır. Bunun sebebi çocuğun beden, ruhen ve fikren tam anlamıyla gelişmemiş olmasıdır. Dar anlamıyla korunmaya muhtaçlık kavramı ise bir çocuğun kanunun emrettiği ölçüde özen ve bakım görmemesi sonucunda beden, ruh ve fikir güvenliğinin tehlikeye düşmesini ifade eder.³

Korunmaya muhtaç çocuk kavramı Türk hukukunda, Medeni Kanun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve Çocuk Koruma Kanununda tanımlanmıştır. Tanımlarda kullanılan ifadeler değişiklik arz etse de hemen hemen aynı unsurları içermektedir. Medeni Kanuna göre; “*Bedensel ve zihinsel gelişimi tehlikede olan veya manen terk edilmiş halde kalan çocuklar korunmaya muhtaçtır*”⁴ ve “*Aile içinde kalması ailenin huzurunu, onlardan katlanmaları beklenmeyecek derecede, bozan çocuk.*”⁵ şeklinde nitelendirilmiştir.

¹ Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 2/85.

² Hayati Hökelekli, “Çocuk”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/355.

³ Ali Naim İnan, *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*, (İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yay., 1970), 42.

⁴ Türk Medeni Kanunu (Medeni Kanun), *Resmî Gazete* 24607 (08 Aralık 2001), Kanun no. 4721, md.347/1.

⁵ Medeni Kanun, md. 347/2.

Çocuk Koruma Kanununa göre; “bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk”⁶ korunmaya muhtaç çocuk sayılmaktadır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununa göre “Korunmaya muhtaç çocuk beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu”⁷ ifade etmektedir.

2.1.2. Çocuğun Bakım ve Terbiyesi (Hidâne)

Hidâne sözlükte; “kendi işlerini göremeyecek çağıdaki çocuğa, yetkili olan kimsenin muayyen süresi içinde bakması ve onu terbiye etmesi hak ve görevi.”⁸ yer almaktadır. Bu hak ve sorumluluğu üstlenen kimseye hâdın denir.⁹ İslam hukukunda herhangi bir sebeple evliliğin bitmesi veya ebeveyninden birisinin ölümü halinde geride kalan küçük çocukların bakımlarıyla kimin ilgilenileceği belirlenmiştir. Çocuğun bakımı ve terbiyesi için bu sorumluluk ilk önce anneye verilir eğer anne öldüyse ya da başkasıyla evlendiyse sırasıyla anneanne, babaanne, kız kardeş, hala ve teyze gibi yakından uzağa doğru kadın akrabalarından birine verilir. Kadın akrabalarından kimse bulunmadığında hidâne hakkı erkek akrabalarından; baba, dede, erkek kardeş ve amca gibi kimselere verilir.¹⁰

Hidâne konusunda anneye öncelik verilmesinin altında belli başlı sebepler yatmaktadır; annenin evladına şefkatle muamelesi, fitraten çocuğun bakım ve terbiyesine ehil olması yer almaktadır. Evlilik sonrasında çocuğun mallarının idaresi, nafakasının temini, şahsına ait hakların kullanımı ve geleceğine yönelik köklü kararlar şeklinde ifade edeceğimiz velayet yetkisi babaya veya onun yerini tutan kişiye aitken, çocuğun büyütülmesi, bakılması kısaca küçüklük dönemini kapsayan hidâne yetkisi anneye ve onun yerini tutacak kadın akrabalara verilmiştir. Annesini kaybetmiş küçüğün bakım yetkisi hidâne hakkı birinci dereceden kadın yakınlarına verilir. Hidâne ehliyeti için akıllı, yetişkin, güvenilir olması, bu sorumluluğu gerektiren fiziki güce sahip olması, bu sorumluluğa engel teşkil edecek herhangi bir kusur ve hastalığının olmaması bunlara ilave olarak İslam hukuku literatüründe, kadının hidâne ehliyeti için çocuğun ahlaki, dini, bedeni ve ruhi yönden gelişimini ve en iyi şekilde yetiştirilmesi için uygun ortamın sağlanması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Hidâne hakkı doğumla başlayan çocuğun başkalarından hizmet ve himayeye muhtaç olmayacağı yeme, içme, giyinme gibi şahsi ihtiyaçlarını kendisi yapar hale gelinceye dek devam eder ve bu sürecin dolmasıyla hidâne hakkı da sona erer. Hanefiler, erkek çocukları için sürenin yedi yaş olarak, kız çocukları ise eğer anne ya da ninelerinin bakım ve gözetimindeyse, hayız görene dek onlarla beraber kalır. Anne ve nine dışında başka kadınların yanlarında ise erkeklerin dikkatini çekecek bir duruma gelinceye dek kalır. Bu yaş kızlarda dokuz olarak kabul edilmiştir.¹¹

2.1.3. Velâyet-Vesâyet

Velâyet, sözlükte; “çocuğun şahsını ve mallarını idare hususunda ana ve babanın haiz olduğu hak ve vazifelerdir. Bu anlamda velayet iki kısma ayrılmaktadır: Velâyet-i hâssa: Belirli kişiler üzerinde kurulu bulunan velayet. Velâyet-i âmme: Devlet başkanının, devlet dairlerinin sahip oldukları yetkiler gibi herkes için kullanılabilen kamu yetkisi.”¹² şeklinde yer almaktadır. Velâyet yalnızca görev değil hakları da içermektedir. Bu hak herkesin sahip olduğu mutlak haklardandır. Velâyet, yetimin aciziyetinden ve şahsi haklarını sağlıklı bir biçimde koruyamamasından dolayı onun hak ve hukukunu koruma amacına hizmet etmektedir.

Velâyetin Fikhî tanımı; “rızaya bakılmaksızın sözün bir başkası için geçerli ve sonuç doğuran ve şer’i bir yetki olması demektir.” İslâm hukukunun değişik alanlarında asıl mânâ sabit kalmakla birlikte ele alınan konunun içeriğine göre bazı değişiklikler dikkate alınarak kullanılır.¹³

⁶ Çocuk Koruma Kanunu, Resmi Gazete 25876 (15 Temmuz 2005), Kanun no. 5395, md. 3/1.

⁷ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (SHÇEK Kanunu), Resmi Gazete 18059 (27 Mayıs 1983), Kanun no. 2828, md. 3.

⁸ Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, 166.

⁹ Ali Bardakoğlu, “Hidâne”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/467.

¹⁰ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku* (İstanbul: Nesil Yayınları 1996), 1/396; Bardakoğlu, , “Hidâne”, 468.

¹¹ Üzeyir Köse, *İslam Hukuku Açısından Kimsesiz Çocukların Korunması ve Bakımı* (Kahramanmaraş: KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 22-23.

¹² Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, 602.

¹³ H. Yunus Apaydın, “Velâyet”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/15-19.

Ehliyeti daraltan ya da kaldıran bazı sıkıntılar olabilmektedir. Örneğin; çocuk, deli, bunak, yetim veya sefih gibi akıl düzeyleri bakımından hakkını koruyup, işlerini sağlıklı bir biçimde yürütemeyecek durumdaysa velâyet ve vesayet adı altında hukuki temsil müessesinin oluşturulması zorunlu hale gelmiştir.¹⁴ Toplumda ait bu sorumluluğu üstlenmiş olan yetkili şahıslar bu tarz kişilerle ilgilenmekle vazifeli olmalarının yanı sıra yetkilendirdikleri akrabalar ya da hariçten kişiler bu görevi üstlenirler.

Hanefi mezhebi velayet konusunu şahsi olan ve olmayan şeklinde iki bölüme ayırmıştır. Şahsi olan velayet, şahsın kendi malı ve mülkü üzerindeki velayetini kapsamaktadır. Dolayısıyla akıllı, baliğ ve hür olan kimsenin kendi malı ve mülkü üzerindeki tasarrufları ve evlenmesi bu kapsamdadır. Şahsi olmayan velayet ise bir kimsenin başka bir kişi üzerindeki temsil yetkisine sahip olduğu dar anlamlı velayettir. Yani bir kimsenin bir başka kişi üzerinde tasarrufta bulunması anlamına gelmektedir. Böyle bir yetkiyi üstlenecek olan kişi, önce kendi velayetine sahip olabilmeli sonra başkasının velayetine üstlenebilecek yeterliliğe sahip olabilmelidir. Şahıs üzerindeki velayet, eğitim, evlendirme gibi temsil yetkisini kullanma gücüne denir. Mal üzerindeki velayet, velayeti altındaki kişinin malı ile maruf üzere alış-veriş, alım-satım vb. ticari işler yapması anlamına gelir. Hem mal hem şahıs üzerindeki velayet ise, bir babanın ehliyetini kaybetmiş ya da nakıs ehliyete sahip oğlunun hem şahsı hem malı üzerindeki tasarrufudur.¹⁵

Velayet verilirken belirli sıra gözetilmektedir. Bunlar; “*Baba, sonra onun vâisi, sonra vâisinin vâisi, dede, sonra onun vâisi, sonra vâisinin vâisi, sonra hakim, sonra onun tayin edeceği vâisi. Şayet vâî tayininde bulunulmamışsa veliler sırasıyla baba, dede ve en son olarak hakimdir.*”¹⁶ Sıralama babadan başlamaktadır fakat yetim konusunda baba olmadığı için sıralamada dede, o yoksa hakim gelmektedir.

İslam hukukçuları velide ister şahıs ister mal üzerinde olsun bazı şartları gerekli görmüşlerdir. Velinin akil, baliğ, hür olması gerekmektedir. Yetimin velayetini üstlenecek kimsenin tam ehliyet sahibi olması gerekmektedir. Bunak, deli, ölüm hastası vb. gibiler çocukta velayet yetkisine sahip değildirler. Bu gibi kimseler kendileri veliye muhtaçtırlar. Hür olmayan kimsenin de velayet hakkına sahip değildir.¹⁷ Başka bir şart ise velî ile vâsi arasında din birliğinin bulunmasıdır. Müslüman olmayan birisinin Müslüman birisine velayeti İslam dini kaynaklarına göre kabul görmemektedir.¹⁸ Bunlara ek olarak velî, vâisi olduğu kişi üzerindeki hakkını kullanırken adaletli olmalıdır. Vâsinin malından tasarrufta bulunurken, bir emanetçi olarak, ölçülü davranmalıdır.

Velayet ve vesayet kavramları birbirlerinden farklı olmakla beraber, İslam hukuku açısından net çizgilerle ayrıldığını söylemek güçtür.¹⁹ Çocuğun birinci dereceden yakını olan baba ve dedesi hayattaysa yetkiyi her ikisi bir arada kullanabilir. Ancak baba ve dedesi hayatta değilse velayet ve vesayet yetkisi birbirinden ayrılmaktadır. Velayet çocuğun bizatihi yakınına geçer. Vesayeti üstlenecek kimseyi baba belirleme hakkına sahip olduğundan, eğer kendisi halî hayatta vâsi tayin ettiyse, o kimse küçüğün vesayetini üstlenir. Baba vâsi tayin etmemişse bu hak dedeye, onun yokluğunda da hakime geçer.²⁰

Velayetin fıkıh literatüründe iki farklı kavramla ifade edilmektedir: ‘el-velayeale’n-nefs’ ve ‘el-velayeale’l-mâl’ şeklindedir. El-velayeale’n-nefs, nefse velayet çerçevesinde çocuğun doğumundan itibaren 6-7 yaşına kadar olan süre “hidane” kapsamında ele alınır ve küçüğün, terbiye edilmesi, korunması gibi görevleri içerir. Bu sebeple çocuğun ilk yedi yaşına kadar bakımına anne şefkatiyle yerine getirilmesi daha uygun olacağı için bu döneme kadar izlenmesi annenin yanında gerçekleştirilir. Yedi yaşından bulûğ çağına kadar geçen süre içerisinde velayette çocuğun doğrudan şahsına dönük işlemlerde örneğin; eğitimi, tedavisi ve sosyo-kültürel takibi gerçekleştirilir. Burada babanın(şayet hayattaysa) velayeti tercih edilir. Mali konularda velayet/vesayet ise “el-velâyeale’l-mâl” şeklinde ifade edilir ve çocuğun mallarının idaresini kapsar.²¹

Velisi olmayan çocukların velayetini devlet üstlenir.²² Burada devlet velayet işlemlerini, kendi adına yetkilendirdiği görevlileri aracılığıyla gerçekleştirir.²³ Fakat çocuğun asebesinden velilik yapabilecek kimseler var ise devlet bu görevi üstlenmez. Hakimin, yetim bir kimse için tayin ettiği kimse babanın vâisi

¹⁴ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/195.

¹⁵ Mehmet Naim Boz, *İslâm Hukukunda Yetim Hakları ve Yetime Karşı Sorumluluklar* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 117.

¹⁶ AlâüddinEbûBekr b. Mes’ûdKâsânî, *Bedâiu ’s-Sanâi’îfiTertibi’ş-Şerâi*(Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1406-1986), 5/155.

¹⁷ VehbeZuhaylî, *İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi*, çev. Ahmet Efe vd. (Konya: Risale Yayınevi, 1994), 10/ 164.

¹⁸ Orhan Çeker, *İslâm Hukukunda Çocuk* (İstanbul: Kayıhan Yay., 1990), 10.

¹⁹ Hüseyin Hatemi/ Rona Serozan, *Aile Hukuku*, (İstanbul 1993), 345.

²⁰ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 196

²¹ Şevket Topal, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımı ve Gözetimi Açısından İslâm Hukukunda Velayet ve Vesayet Yetkisi*, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/3 (2006), 263.

²² Burhanuddin Ali b. EbûBekrMerğînânî, *el-HidâyeŞerhuBidâyeti’l-Mübtedî* (Daru’l-Kütübü’l-İlmiyye) 1/ 217.

²³ Ebû Zehra, *el-Velâyetüale’n-Nefs*(Kahire, 1996), 98.

gibi kabul edilir. Vasi kendisine görev verilen konularda yetkili olur. Bundan dolayı bir kimseye vesayet işlemi konusunda belli istisnalar verilmişse, o istisnalar konusunda işlem yapması geçersiz sayılmıştır.²⁴

Vesayetın tanımı ise sözlükte; “*eklemek, bitişmek; birinden bir işi üzerine almasını istemek anlamındaki vasy kökünden türeyen vesâyet, fıkhıta edâ ehliyeti bulunmayan veya eksik olanlarla ehliyeti sonradan kısıtlananların mallarını koruma ve işletme, onlar adına mallarında tasarrufta bulunma yetki ve sorumluluğunu yahut veli/ hakim tarafından bir kimseye bu yetki ve sorumluluğun verilmesini ifade eder.*”²⁵ İslam hukukuna göre vesayet, yetim, kimsesiz, öksüz çocuklar veya işlerini yönetemeyecek derecede akıl hastası gibi kişilere yardımcı olmak, menfaatlerini korumak, sosyo-kültürel açıdan dayanışmayı sağlamak ve Allah’ın hoşnutluğuna nail olmak için konulan koruyucu tedbirlerdir.²⁶

Vesayetın konusu, belirli bir şahıs, belirli bir mal ya da belirli bir konu üzerinedir. Bu yüzden vasi hangi gaye ile tayin edildiğini öğrenmiş ve yapacağı işi bilme imkânı elde etmiştir. Vasi tayin etmek, yetimin gerekli gördüğü tüm işlere bakma yani borcu ödeme, alacakları tahsil etme gibi görevlerde bu kapsamda değerlendirilir.²⁷

Vesayetın belirli şartları olup, icap ve kabulden oluşan bir akiddir. Vasi tayin eden kişi “sen benim malımdan vasimsin” gibi ifadeler kullanarak sözleşme meydana gelir. Bu sözleşme sözle olduğu gibi fiille de olabilmektedir. Vasinin görev alanına, tayin eden kişinin çocukları, bu çocukların ölümü durumunda onların çocukları girer.²⁸

Velayette olduğu gibi vasi tayin ederken de belirli şartlar aranmaktadır. Vasinin; akıllı, hür, Müslüman, güvenilir olması temel şartlar olmakla birlikte adaletli, yeterli güç ve tecrübe sahibi olması şarttır. Bu şartları elinde bulunduran kişi vasi tayin edilebilir. Gayrimüslim ya da mala zarar getirecek bir fasık vasi tayin edilirse hakimin bunu geçersiz hüküm verme yetkisi vardır ve daha ehil kimseyi vasi tayin edebilir. Vesayet yetimlerde ergenlik çağına gelinmesiyle ya da vasinin ölüm sebebiyle son bulur.²⁹

2.2. Yetim

Lügat manasıyla yetim kelimesi, ‘yalnız olmak, tek başına kalmak’ anlamlarına gelen Arapça ‘yetem’ kökünden türemiş bir kavramdır.³⁰ ‘Yetim’ ile ‘yütm’ Arap dilinde her şeyin yalnız ve tek halini açıklamak için kullanılmaktadır. Bu manadan hareketle benzersiz inciye ‘düriyetim’, babası ölmüş çocuğa da ‘yütm’ denmiştir. Arap dili kurallarına uygun olarak babası vefat eden erkek çocuk için yetim, kız çocuk için yetime denilmektedir. Çocuk ergenliğe ulaştıktan sonra yetimlik son bulur ve ona artık yetim tanımlaması içerisine girmez. Burada bulûğa ermemiş olmalarının vurgulanmasındaki başka bir maksat ise, çocuklardaki öğrenme noksanlığı ve zihinsel olarak olgunlaşmamasını anlatmaktır. Bulûğa erse dahi rüştünü ispat edemeyen kimseler için yetim denilebilirse de belli bir yaşın üzerindeki erkeklere yetim denilmez. Zira ergenliğe girmesiyle birlikte yetimlik sona ermektedir.³¹ Gerçek yetimin ergenliğe girmeden önce babası ölen çocuğa denmesindeki gaye, ailede çocuğun geçimi ve nafakasından birinci derece sorumlu olan kişinin babası olmasıdır.³²

Türk toplumunda ebeveynlerin kaybını ifade etmek için kullanılan kelimeler anne ve baba için farklı farklıdır. Babası ölene yetim denilirken annesi ölmüş olana öksüz denilmektedir. Eski Türkçede anneye ‘ög’ denildiği için buradan hareketle ‘öksüz’ annesiz veya annesi vefat etmiş çocuk anlamına gelmektedir.³³ Halk arasında ise yaşına bakılmaksızın babasını kaybetmiş herkese yetim denilmektedir.

2.3. Lakît (Bulutlu Çocuk)

Lügat manasıyla lakît kelimesi, “bir şeyi yerden kaldırmak, almak” anlamındaki lakt kökünden gelmektedir. Lakît sözlükte ‘buluntu’ demektir. Fıkhî terim olarak ise, “*sokağa, mescitlerin kapısına ya da benzeri yerlere bırakılıp terk edilmiş çocuk, anne babası meçhul, bakıma ve barınmaya muhtaç çocuklar*”

²⁴Topal, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımı*, 263.

²⁵Ali Bardakoğlu, “Vesâyet”, *DİA*, (İstanbul: İSAM, 2013), 43/ 66-67.

²⁶Topal, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımı*, 119.

²⁷Zuhaylî, *İslam Fıkıh Ansiklopedisi*, 8/ 137.

²⁸Mustafa Sıbâî, *Ahvâlî ş-şahşiyeyîl’l-ehliyyetive’l-vasıyyetive’l-terikât* (Beirut: Dârü’l-Varak, 1999), 130-151.

²⁹Bardakoğlu, “Vesâyet”, 68-70.

³⁰Elmalılı Hamdi Yazır, *Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kamusu(sdl. Sıtkı Güllü)*(İstanbul: Eser Neşriyat, 1997),431.

³¹Yazır, *Fıkıh Kâmüsü*, 431.

³²Cessas, Ebubekir Ahmed er- Razi, *Ahkamü l- Kur’an* (Beirut, 1993), 451.

³³Ebü’l-KâsimHüseyn b. Muhammed b. el- MufaddalRâgıb el- İsfahânî, *el- Müfredât fî garibi’l-Kur’an* (İstanbul: Kahraman Yay., 1986), 845; Dursun Ayan, *Aile ve Toplum, Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi* 7/ 26 (2011), 113.

şeklinde tanımlanmıştır.³⁴ Bu çocuğu terk eden kişi günahkar koruyan kişi kârlıdır. Himaye etmek bir cana hayat vermektir.³⁵

Bazı mezhepler lakît için farklı tanımlarda bulunmuşlardır. Hanefilere göre, fakirlik korkusu ya da zina suçlamasından kurtulmak için aile tarafından terk edilen çocuk için, Şafilere göre, koruyup kollayacak yakının olduğu bilinmeyen, sokağa, camiye vb. yerlere terk edilen çocuk için, Malikilere göre, velisi, koruyup gözeteni olmayan kaybolmuş çocuk için, Hanbelilere göre ise, terk edilmiş çocuk için kullanılmıştır. Her ne kadar farklı anlamlar yüklemiş olsalar da topluca ele alındığında manaların birbirlerini tamamladığı görülmektedir. Hanefi ve Şafilere göre terk edilmiş çocuk lakît olarak kabul edilir terk kastı olmadan kaybolan çocuk bu kapsama girmez. Maliki ve Hanbelilere göre ise kaybolan ve velisi bilinmeyenlerde lakît kapsamına girer.³⁶

Fakihler bulunan çocuğun himaye edilmek üzere alınmasıyla ilgili Kur'an ve sünnetten bazı deliller getirmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de "Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanlığı öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatarsa sanki bütün insanları yaşatmıştır..."³⁷ buyrulmuştur. Başka ayeti kerimelerde ise, "... Ey iman edenler!.. Hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz."³⁸ "...İyilik etmek ve fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşın..."³⁹ buyrulmaktadır. Dinimizin yardımlaşma dair genel hükümleri incelendiğinde her türlü canlıya iyilikte bulunmak tavsiye edilmiş ve teşvikte bulunulmuştur. Hele ki en değerli varlık olan insanın yardıma ve korunmaya muhtaç haldeyken ona el uzatılması bakılması insanlık vazifesi ve aynı zamanda dinimiz tarafından övgüye mazhar olan bir davranıştır. Ayetlerden de anlaşılacağı üzere yardıma korunmaya muhtaç insanlara yardım etmek yalnızca dini bir övgü olmakla kalmayıp fikhi açıdan hükme konu olmuştur. Bu çocukların alınması mendup ve müstehap, alınmadığında ölüm korkusuyla karşı karşıya olan çocuğun alınması farz-ı kifaye olarak kabul edilmiştir. Hatta gören kişiden başka bu çocuğun bulunması imkansız ise diğer üç mezhebe göre bu çocuğun alınması farz-ı ayn kabul edilmiştir.⁴⁰

Hz. Peygamber'in hadis-i şeriflerinde ise "İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez."⁴¹, "Kim bir mü'minin dünya sıkıntılarında bir sıkıntı giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntısından bir sıkıntı giderir. Kim darlıkta olan bir kimseye kolaylık gösterirse, Allah da ona dünya ve ahiret darlıklarında kolaylık ihsan eder. Kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse, Allah da onun dünya ve ahirette ayıplarını örter. Müslüman bir kul din kardeşinin yardımında buldukça, Allah da onun yardımında bulunur."⁴² şeklinde buyrulmuştur.

Bir çocuğu lakît kapsamına alabilmek için bazı sebepler sıralanmıştır. Bunlar; çocuğun zina töhmetinden kurtulmak ve kınanmamak için terk edilmesi, fakirlik endişesiyle bakılamayacağı düşünülerek terk edilmesidir. Çocuğun anne-babasının ölmesi ve onu koruyacak kimsenin bilinmemesi, bir kadının boşandığı kocasından veya uzun zamandır kaybolmuş eşinden meydana gelen çocuk, savaş, sürgün, iltica olayları, deprem gibi doğal afetler sonucu bazı çocukların kaybolması ya da terki bu kapsamda değerlendirilmiştir.⁴³

İslam dini, buluntu çocuğu himayesine alan kişinin onu nüfus kütüğüne yazdırması ve ona öz anne-babasından ilişkilerini koparılmasını—ebevynleri bulunması halinde—ve onların unutturulmaya çalışılmasını hoş karşılamamıştır. Ayrıca kendi öz mirasçısı gibi kabul edilmesi ya da ailedeki mahremiyet gibi hususlara dikkat edilmeden öz evlat gibi davranılmasını uygun görmemiştir. Bunların yerine aile ortamında helal-haram dairelerine riayet edilerek öz çocuğu gibi değil, bir din kardeşi gibi davranılmasını uygun görmüştür.⁴⁴

Lakît çocuğun ileride babasının meydana çıkması ihtimaline dayanılarak hükmi yetim kapsamında ele alınmıştır. Yetimlerin şahsi ve mali hakları olduğu gibi buluntu çocuk da bu haklara sahiptir. Velayeti

³⁴Muhyiddin Ebu Zekeriyya en-Nevevî, *Ravzatü't-tâlibin ve Umdatü'l-Müftiyin*(Ürdün: elMektebi'l-İslâmi, 1405h), 4/484; Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi* 4/197.

³⁵Serahsî, Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed b. EbîSehl. *el-Mebsût* 9, Beyrut: Dâru'lMa'rife, ts.

³⁶Yunus Emre Arslan, *İslam Hukukunda Kimsesiz Çocuklar* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 17.

³⁷el-Maide 5/32

³⁸el-Hac 22/27.

³⁹el-Maide 5/2.

⁴⁰Kasânî, *Bedâi'u's-Sanâi*, 198.

⁴¹Tirmîzî, Ebûİsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, *Sünen-i Tirmîzî*(İstanbul: Çağrı Yayınevi, 1981), "Bir", 16

⁴²Müslim, Ebu'l-Huseyin Müslim b. Haccâc. *el-Câmiu's-Sahih* (İstanbul: Çağrı Yayınevi, 1981), "Zikir", 11.

⁴³Ömer b. Muhammed, *Ahkamu't-Tıfli'l-Lakît* (Riyad: DarulFazile, 2005), 27.

⁴⁴Hayreddin Karaman, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* 1/5 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2016), 365-366

konusunda Hz. Peygamber'in, "Velisi olmayanın velisi sultandır" hadisi gereğince lakitin velisi devlet kabul edilmiştir. Bulan kimse yalnızca hakimın karar vermesiyle velayetini üstlenebilmektedir. Terkedilmiş bulunan çocuğun masrafları devlet tarafından karşılanmaktadır. Velisinin devlet olması nedeniyle çocuk öldüğünde mirasçısı ya da aleyhine bir suç işlendiğinde hak sahibi beytülmal olduğu gibi tazminat gerektiren bir durumda beytülmal sorumludur.⁴⁵

Lakîti bulan ve himayesine almak isteyen kimse, akıllı, baliğ, iyi ahlaka sahip ve çocuğu himaye edebilecek niteliklere sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde hakim bu vasıfları taşıyan başka birisine çocuğu verebilir. Lakîtin himaye edilmesi noktasında cinsiyet ayrımı yapılmamıştır ancak Malikiler süt emme yaşındaki çocukların emzikli kadınlara verilmesini öncelmiştir. Fakihlerin çoğunluğu, ebeveyninin Müslüman olduğu anlaşıldığında gayrimüslime verilmesini caiz görmezken Hanefiler bulanın çocuğu koruyabilecek ehliyete sahip olmasını yeterli görür. Ancak bu vasfa sahip gayrimüslimin yanındaki lakîtin temyiz çağına geldiğinde alınacağı belirtilir.⁴⁶

Lakîtin nesebi meçhul kabul edilmektedir. Bir kimse lakîtin kendi çocuğu olduğu iddiasında bulunursa iddiasını ispatlamasa dahi o kişinin doğru söylediğine hükmedilir ve nesep ondan sabit olur. Bundan dolayı multakit(bulutlu çocuğu himaye etmek üzere alan kişi) ya da bir başkası lakîtin kendisinin oğlu olduğunu iddiasında bulunacak olursa herhangi bir delil olmadan kabul edilir.⁴⁷ İki kişi bulunan çocuğun kendi çocukları olduğu yönünde iddiada bulunacak olursa ve herhangi bir açık delilleri yoksa, iddia sahiplerinin birisi Müslüman diğeri ise zımmi ise, o çocuğun nesebinin Müslümanlardan geldiğine kanaat getirilmesi daha uygundur. Çünkü bu durum lakît açısından daha faydalıdır. Eğer iddiada bulunan iki kişinin hem hür hem de Müslüman ise onlardan birisi, Çocuğun vücudunda kendisine ait olduğuna gösteren bir işaret bulunduğunu söyleyecek olursa Hanefilere göre, bunu söyleyen kişi nesebine almaya hak kazanır.⁴⁸ Birden fazla kimse nesep iddiasında bulunursa fakihlerin genel görüşü, Müslüman-zımmi ayrımı yapılmadan normal ispat yönteminin kullanılmasıdır. Şafii ve Hanbeliler, nesep tespitinde fiziksel özelliklere dayanarak "kıyâfe" gibi özel tekniklerden faydalanarak yapılmasını uygun görmektedir.⁴⁹

Lakitin beslenme, giyim, barınma gibi giderleri (nafaka) varsa üzerinde bulunan ya da ona hibe edilenler gibi özel malından, yoksa bu tür harcamalar tahsis edilmiş vakıflardan, o da yoksa devlet bütçesinden karşılanır. Çocuğu bulan, çocuğa kendiliğinden harcama yaparsa çocuğun nafakasını bağışlamış olur. Çocuk büyüdüğü zaman bu nafakayı çocuktan geri isteyemez. Kişi, babası bilinen bir çocuğun nafakasını babasının izni olmaksızın karşılırsa, bunu bağışlamış yani karşılık beklemeden yapmış olur. Bulduğu çocuğun nafakasını karşılaması da bu şekildedir.⁵⁰ Lakitin mirası konusunda ise, nesebi belirsiz olarak yaşar ve evlenmeden vefat ederse mirası devlete kalacağı noktasında dört mezhep ittifak etmişlerdir.⁵¹

2.4. Koruyucu Aile Kurumu

Devlet korunmaya muhtaç haldeki çocukların bakımı için koruma tedbirleri almıştır. Bu tedbirler, koruyucu aile bakımı, kurum bakımı, evlat edinme şeklindedir. Çocukların en güzel biçimde bakılması, yetiştirilmesi ve topluma faydalı bireyler olmaları aile ortamındaki sevgi ve ilgiyle olur. Bu sebeple aile ortamından mahrum çocukların devlet tarafından korunması onların en uygun şekilde yetişmeleri için aile ortamına benzer bir ortamında oluşturulma ihtiyacını doğurmuştur.⁵² Bu hedefi karşılayabilecek koruma yöntemi ise koruyucu aile bakımı olmaktadır. Bundan dolayı çocuğun güvenliği için ailenin önemini inanmış gelişmiş ülkeler kurum bakımını en aza indirerek aile bakımı yöntemine ağırlık vermişlerdir.⁵³

Koruyucu aile kavramı, en genel anlatımla çeşitli sebeplerle öz ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocukların kendi aile ortamlarında eğitim, bakım ve yetiştirilmesi sorumluluğunu kısa ya da

⁴⁵Saffet Köse, "Lakit" *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2003), 27/68-69.

⁴⁶Köse, "Lakit", 68-69.

⁴⁷Abdullah b. Mahmud b. Mevdüdi Mevsîli, *el- İhtiyârü'l-Ta'îlî'l- Muhtâr* (Beyrut-Lübnan: Darü'l-Erkamb.Ebi'l-Erkam) 3/40-41; İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtâr Ale'd-Dürri'l-Muhtâr* (çev. Ahmed Davudoğlu), (Şamil Yay.), 9, 113; Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuki İslamiye Istulâhât-ı Fikhiyye Kâmûsu* (İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi), 7/237; Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fikhi* (Ankara: Uysal Kıtapevi), 3/368.

⁴⁸Zuhaylî, *İslâm Fikhi Ansiklopedisi*, 7/248

⁴⁹Köse, "Lakit", 69.

⁵⁰Serahsî, *el-Mebsût*, 9/372.

⁵¹Serahsî, *el-Mebsût*, 10/213; Mevsîli, *el-İhtiyâr* 3/ 39-40; İbni Rüşd, Kadı Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el Hafid, *Bidayetü'l-Müctehid ve Mihayetü'l-Muktesid* (çev. Ahmed Mevlânî), (İstanbul: Beyan yay., 1971), 67; Bilmen, *Istulâhât-ı Fikhiyye Kâmûsu*, 232.

⁵²Bülent İlik, Korunmaya Muhtaç Suça İtilen Çocukta Sosyal Hizmetlerin Katkısı ve Sosyal Hizmet Teşkilatı İle Küçükleri Koruma Şubesi Arasındaki İlişkiler, *İstanbul Barosu Dergisi* 69/1-2-3 (1995), 96; İlknur Serdar, *Koruyucu Aile*, Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan (İzmir 2000), 468.

⁵³Emine Akyüz, Çocuğun Güvenliği İlkesi Işığında Korumaya Muhtaç Çocuklar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 24/2 (1991), 718; Latife Bıyıklı, Koruyucu Aile Bakımı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 16/ 1 (1983), 13.

uzun vadede, ücretli veya gönüllü bir şekilde devlet denetiminde paylaşılan, hissettikleri toplumsal sorumluluğu gösterebilen uygun aile ya da kişilerdir.⁵⁴

Tanımdan da anlaşılacağı üzere Koruyucu Aile uygulaması, herhangi bir sebepten ötürü aile ortamından yoksun kalan çocuk için sağlanmış olan ‘aile kurumu’ özelliğini taşımaktadır. Bu kurum, mahkeme kararı neticesinde çocuklara yönelik alınmış bir koruma tedbiridir.⁵⁵ Dolayısıyla bu hizmet yetkili bir kurumun denetiminin altındadır. Bu bakımdan mahkeme kararı, Koruyucu Aile uygulamasının kurucu unsurlarındandır.⁵⁶

Koruyucu aile bakımının, çocuğa sağladığı aile ortamı çocuğun psiko-sosyal gelişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi açısından son derece önem arz etmektedir.⁵⁷

Ayrıca korucu aile hizmeti, aile ortamına sahip olamayan olsa dahi birlikte bulunmaları sakıncalı olan çocukların, temel ihtiyaçlarının giderilmesi, bakımının yapılması, her türlü tehlikeden korunmasının sağlanmasını amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra kurumun amaçlarından bir diğeri de korunmaya muhtaç çocuğun kendisi hakkında tedbir kararı alınma süresince sağlık, iş ve işlemlerinin uygun bir biçimde yerine getirilmesidir.⁵⁸ Koruyucu aile uygulaması hizmet türü bakımından çocuğun biyolojik ailesinin gerekli temel ihtiyaçlarını karşılayamaması sebebiyle onun muhtaç olduğu durumlarda uygulanmaktadır.⁵⁹ Uygulama kapsamında çocuğun yanı sıra ailesinin de gözetilmesi ya da çalışma hayatı, genel sağlık durumu gibi ihtiyaç ve taleplerine de karşılık verilebilmektedir.⁶⁰

3. EVLAT EDİNME

Evlât edinme geçmişten günümüze varlığı devam eden sosyal ve hukuki bir olaydır. Evlat edinme sözlükte, “*nesebi belli olsun veya olmasın bir başkasına ait olan çocuğu kendi çocuğu olarak kabul etmektir.*” Arapçada evlat edinme ise, “التبني” *tebenni* “ابن” anlamındaki oğul kelimesinden türemiş olup ‘oğul edinme’ anlamına gelmektedir.⁶¹

Türk Medeni Kanunu’nda nesep iki çeşide ayrılmıştır: tabii ve akdi. Nesep bağıni mümkün hale getiren yollardan doğum ve nesebin düzeltilmesi yanında diğeri bir yol ise evlat edinmedir. Evlatlığın Medeni Kanun’da karşımıza çıkan bazı tanımları şu şekildedir:

“*Evlât edinen ile evlat edinilen arasında soybağı ilişkisinin kurulmasına, ancak belirli şartların gerçekleşmesi üzerine verilecek mahkeme kararı ile imkan sağlayan bir medeni hukuk işlemi.*”⁶²

“*Evlât edinme; evlat edinen ile evlatlık ve onun furuu arasında kural olarak sahih nesep hükümleri doğurana, hakimnin izni üzerine yapılabilen şekle bağlı bir aile hukuku akdidir.*”⁶³

“*Evlât edinme, evlat edinen ile evlatlık arasında yapılan öyle bir sözleşmedir ki, bu sözleşme ile taraflar arasında hukuken ana- baba- çocuk ilişkisinin aynısı doğmaktadır.*”⁶⁴

“*Evlât edinme, herhangi bir sebepten dolayı bir şekilde çocukları olmayan eşlerin, çocuk sahibi olmak arzu ve özlemlerini gerçekleştirmelerine imkan veren, aile yuvasından mahrum olan çocukların korunmasını amaçlayan bir kurumdur.*”⁶⁵

Mer’î hukukta evlat edinmenin ardından oluşan nesep, ‘kan rabitası’ denilen doğumla meydana gelen nesep değil, taraflar arasında gerçekleşen ‘evlatlık mukavelesine’ dayanmaktadır. Dolayısıyla evlat

⁵⁴ Fatma Özdemir Uluç, *Psiko-Sosyal ve Hukuki Açından Koruyucu Aile Bakımı* (Ankara: Atilla Kitabevi, 1997), 16.

⁵⁵ Recep Doğan, Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği, *Ankara Barosu Dergisi* 2 (2013), 149.

⁵⁶ Ayşe Sis, *Fihki Açından Çocuklara Yönelik Sosyal İçerikli Koruyucu Tedbirler* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 40.

⁵⁷ Muslih Fer, Korunmaya Muhtaç Çocuklar, *Sosyal Hizmetler Dergisi* 6/ 5, (1974), 12.

⁵⁸ Recep Doğan, Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği, *Ankara Barosu Dergisi* 2(2013), 149.

⁵⁹ Sinem Yıldırım, Özge Hız, Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti, *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2/1, (2018), 95-114.

⁶⁰ Hasan Şenocak, Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 51 (2006), 177-228.

⁶¹ M. Akif Aydın, “Evlât Edinme” *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınevi, 1995) 11/527.

⁶² Turgut Akıntürk, *Aile Hukuku* (Ankara 1996), 319; Esat Arsebük, *Medeni Hukuk* (Ankara, 1940), 2/503; AYTEKİN M. ATAAY, “Medeni Hukukta Evlat Edinme”, *İÜ Hukuk Fakültesi Mecmuası* 21/1-4 (1957), 273; BÜLENT KÖPRÜLÜ/ SELİM KANETİ, *Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitapevi, 1986), 230; KEMAL OĞUZMAN/ MUSTAFA DURAL, *Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitapevi, 2001), 245; S. SULHİ TEKİNAY, *Türk Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitapevi, 1990), 445; AYDIN ZEVLİLİLER/M. BEŞİR ACABEY/ K. EMRE GÖKYAYLA, *Medeni Hukuk- Giriş, Başlangıç Hükümleri ve Aile Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2000), 972.

⁶³ Oğuzman/Dural, *Aile Hukuku*, 245; Ataay, *Medeni Hukukta Evlat Edinme*, 13.

⁶⁴ Zevkililer vd., *Medeni Hukuk*, 883.

⁶⁵ Köprülü/Kaneti, *Medeni Hukuk*, 592; Ataay, *Evlât Edinme*, 13; Şakir Berki, *Alman İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında Evlat Edinme* (Ankara 1962), 3.

edinmeden doğan nesebe akdi nesep denilmektedir.⁶⁶ Bu nesep bağına açıklamak için bazı müellifler ‘cali nesep’⁶⁷, bazıları ise farazi nesep veya yapay nesep’⁶⁸ ifadelerini kullanmıştır.

Tarih boyunca kıtlık, kuraklık gibi afetler ya da yoksulluk, göç, savaş, hastalık gibi olumsuz yaşam koşulları neticesinde toplumun genelde en çok etkilenen kesimini çocuklar oluşturmuştur.⁶⁹ Evlat edinme de bu olumsuzlukların sonucu olarak meydana gelen yöntemlerden biridir.

3.1. İslam Hukukunda Evlat Edinme

İslam'dan önce de Araplar arasında evlat edinme anlayışı vardı. Daha sonra evlat edinme ile ilgili ayetler nazil olunca, evlatlık hükmü kaldırıldı. Bu dönemde evlatlık nesep, evlenme, boşanma, miras, sıhrî hısımlık gibi konularda öz çocuk gibi hükümler doğurmaktaydı. Evlatlığın dul kalan eşi ile de evlenilmezdi. Çünkü o, evlat edinen erkeğin gelini sayılırdı.⁷⁰ Evlat edinme işlemi şahitler huzurunda umuma açık bölgelerde yapılırdı. Evlat edinen kişi ile çocuğun babası veya velisi, köleyse sahibi arasında, tarafların karşılıklı olarak yaptığı antlaşmaya dayanırdı.⁷¹ Hz. Peygamber, Zeyd’i evlat edinmişti. Daha sonrasında Arap toplumunda yaygın olarak kullanılan ve İslam’ın ilk yıllarına kadar sürdürülen evlatlık uygulaması ile ilgili ayetlere⁷² binaen bu konu hakkında düzenlemeler getirilmiştir.⁷³

İslam hukukçuları Kur’an-ı Kerim’de geçen “*Evlatlıklarınızı da öz oğullarınız kılmamıştır.*”⁷⁴, “*Evlatlıklarınızı babalarına nispet ederek çağırın. Bu, Allah katında adalete daha uygun bir davranıştır.*”⁷⁵ Ayetlerden hareketle evlat edinmenin caiz olmadığı sonucuna varmışlardır. Buna göre Medine Dönemi’nde nazil olan bu ayetlerle evlatlığın kaldırıldığı ve evlatlıkların evlat edinenlere değil asıl babalarına nispet edilmesi gerektiği kabul edilmiştir.⁷⁶

Yüce Allah (c.c), İslam’da evlatlığın gerçek soy bağına nispet edilmemesi gerektiğini ve hüküm olarak bağlayıcı olmadığını yine şu ayette bizlere işaret etmiştir; *Zeyd o kadından ilişigini kesti, Biz onu sana tevzic eyledik, tâ ki oğulluklarının ilişigi kestikleri zevcelerinde müminlere bir darlık olmasın. Allah’ın emri de fiile çıkarılmış bulunuyor.*”⁷⁷

Bu ayetlerin ortaya koyduğu yasak, aralarında nesep bağı bulunmadan nesep bağı iddiasında bulunma ve yapay soy ilişkisi tesis etmeye yönelik uygulamalardır. İslam öncesi Arap toplumunda evlat edinilen çocuk aynen öz evlat gibi işlem görüyor ve evlat edinenin nesebine nispet edilerek onun adıyla çağrılıyordu. Ayetler nesebin başkasına nispet edilmesini ve evlatlığın öz evlat gibi hukuki sonuç doğurmasını yasaklamıştır. İslam’ın koymuş olduğu kaidelere dikkat edilerek bir çocuğu aile yanına almak onun ihtiyaçlarını karşılamak ve onu topluma faydalı birey haline getirmek yasak olduğu söylenemez.

Hz. Peygamber’in hadislerinde evlatlık konusu ciddi uyarılarla yer almıştır. Bu husustaki rivayetlerden birkaçı şöyledir;

*“Kim babası olmayan kişinin babası olduğunu iddia eder veya azatlı köleler; mevâlisi olmayandan yararlanmaya kalkarsa, Allah’ kıyamet günü onların tövbesini de fidyesini de kabul etmez.”*⁷⁸

*“Başkasının oğlunu bile bile kendi oğlu olduğunu iddia eden hiçbir kişi yoktur ki küfretmiş olmasın.”*⁷⁹

*“Yalan ve iftiranın en büyüğü, bir kimsenin babası olmayan kişinin babası olduğunu iddia etmesi, görmediği rüyayı görmüş gibi anlatması ve Allah Resulü’nün söylemediği şeyi ona isnat etmesidir.”*⁸⁰

*“Babası olmadığını bildiği kişinin, kendi babası olduğunu iddia eden kişiye cennet haram olur.”*⁸¹

⁶⁶Akıntürk, *Aile Hukuku*, 264.

⁶⁷Ebu’l-Ula Mardini Zâde, *Hukuku Medeniye Dersleri* (İstanbul 1930), 6.

⁶⁸Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku* (İstanbul: Nurgök Matbaası, 1963), 378.

⁶⁹İabdullah Bay, Osmanlı Toplumunda Evlatlık ve Hukuki Durumu, *Turkish Studies Dergisi* 9/4 (Spring 2014), 150.

⁷⁰Köse, *Mukayeseli Hukukta Evlat Edinme Problemi*, 294.

⁷¹Mustafa Yıldırım, *İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme* (İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2007), 21.

⁷²“Allah evlatlıklarınızı da öz oğullarınız olarak tanımadı” el-Ahzab, 33/4.

⁷³Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali* (İstanbul, 1995), 298; Hamza Aktan, (Evlat Edinme maddesi), *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşamın Ansiklopedisi* (İstanbul 1997), 1-4/509.

⁷⁴el-Ahzâb 33/4

⁷⁵el-Ahzâb 33/5

⁷⁶Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili* (Ankara: Şûra-Çelik Yayınları),4/560.

⁷⁷el-Ahzâb 33/37.

⁷⁸Müslim, “*İmân*”, 467, “*İtk*”, 20; EbûDâvûd, Süleyman b. el-Eş’as es-Sicistânî el-EzdiSünen-i EbiDâvûd(İstanbul: Çağrı Yayınevi, 1981), “*Edeb*”, 110; Tirmizî, “*Vesâyâ*”, 5.

⁷⁹Buhârî, EbiAbdillah Muhammed b. İsmail (nşr. Muhammed Fuad Abdulkaki)el-Cami’us- Sahih (İstanbul, 1315), “*Menâkib*”, 5; Müslim, “*Kitâbu’l-İmân*”, 27.

⁸⁰Buhârî, “*Menâkib*”, 5.

⁸¹Müslim, “*İmân*”, 114,115.

Hadislerden anlaşılacağı üzere bu uyarıların temelinde, nesep bağı olmadığını bilmesine rağmen yalan ve haksız yere bir kimsenin babalık iddiasında bulunmasıdır. İslam öncesinde evlatlığın her ne kadar öz evlat olarak görülüp benimsenmesi⁸² yer alsa da sıralanan bu naslar göstermektedir ki evlat edinme ve buna bağlı meydana gelen nesep, miras, soy ve kan bağı gibi hukuki sonuçlar fikhî açıdan geçersizdir. Hadiste yer alan “küfür” kelimesi hakkında ulema dediler ki: Eğer kişi bunun yani bilerek başkasının çocuğunu kendine nispet etmenin mubah olduğuna inanırsa kafir olur ve dinden çıkar. Eğer bunun mubah olduğuna inanmazsa buradaki küfür iki anlama gelmektedir: Birincisi, Onun fiilî cahiliyedeki kafirlerin fiiline benzer, ikincisi Allah’ın nimetine ve İslam’a nankörlük etmiş olur.⁸³ İslam dini, aileye yabancı bir şahsın girmesini engelleyerek ortaya çıkabilecek olumsuzlukların önüne geçmiş olmaktadır.⁸⁴ Bunun tabii sonucu olarak evlatlığı evlat edinmenin nesepine bağlamamış ve evlilik engeli doğmamıştır. Miras hukuku açısından da herhangi bir mirasçılık ilişkisi ortaya çıkmamıştır.⁸⁵ Kişi dilerse malından sadaka, bağış ve hibe yoluyla evlat edindiği kimseye yardımcı olabilmektedir.

İslam’ın nesep konusundaki görüşü, aileyi her türlü şüphelerden korumak, iffetli, sağlam ve temiz ailelerin meydana gelmesini amaçlamaktadır. İslam’ın korunmasını istediği beş temel kaideden birisi olan nesli korumaktan kaynaklanmaktadır. Nesep bağı ile aile üyeleri, kalıcı bir akrabalık bağıyla birbirine bağlanmaktadır. Çocuk ana-babasının bir parçası kabul edilmektedir. Nesep yoluyla kurulan bağ hiçbir şekilde sonlandırılmayacağı gibi Allah’ın insanlara vermiş olduğu büyük bir nimet olarak sayılmaktadır.⁸⁶ Soy bağı olmayanların kimselerin kan bağına sahip gibi görünmeleri soyların karışmasına, akrabalık bağlarının sıkıntıya girmesine ve evlat edinilen kişi ile o ailenin soyundaki diğer kişiler arasında problemlere yol açar.⁸⁷

İslam evlat edinmeyi “hukuken” yasaklamış olsa da yetim, öksüz, kimsesiz ve bakıma muhtaç çocukların himaye edilmesini, ihtiyaçlarının giderilmesini ve onlara kol kanat gerilmesini teşvik ve tavsiye etmiştir. İslam dini sınırsız ve korunmaya muhtaç çocukların göz ardı edilmemesi, onların bakımı, beslenmesi, eğitimi ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmesini istemektedir. Kur’ân-ı Kerim’in pek çok ayetinde kimsesiz çocukların ve yetimlerin korunmasını, onlara iyi davranılmasını emretmiştir⁸⁸ ve yetimlere savaş ganimetlerinden pay ayrılmasını⁸⁹, yetim ve kimsesizleri devlet korumasına bırakmıştır.⁹⁰ Evlat edinme, fikhî açıdan sakıncalı bulunmasında, çocuğun ileride yaşayabileceği sıkıntılarının önüne geçerek onun menfaatini öncelemektedir.

3.2. Mer’i Hukukta Evlat Edinme

Türk hukukunda evlat edinmenin tanımına yönelik kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır.⁹¹ Yasal bir düzenlememenin bulunmaması doktrinde tanımlar üretilmesi sonucunu doğurmuştur. Doktrinde yer alan tanımlar ise, Eski Türk Medeni Kanunu dönemi ile Yeni Türk Medeni Kanununun evlat edinme kurumu için kabul ettiği sistemler doğrultusunda meydana gelmiştir. Medeni Kanun, evlat edinme ilişkisinin evlat edinen ile evlatlık arasında yapılacak bir sözleşme ile kurulacağını benimsediği için verilen tanımlar da bu sözleşmesel ilişkiye dayandırılmıştır. Doktrinde kabul gören tanıma göre, evlat edinme, evlat edinilen ile evlat edinen arasında yapılan ve hakim izinle kurulan bir aile hukuku sözleşmesidir.⁹²

Yürürlükteki Medeni Kanuna getirilen düzenleme ile evlat edinme bir sözleşmesel ilişki olmaktan çıkarılmış; sadece mahkeme kararı ile tesis edilen bir ilişki olarak kabul edilmiştir. Buna göre evlat edinme, evlat edinen ile evlatlık arasında bir soy bağı ilişkisi olarak meydana gelen ve yalnızca mahkeme kararıyla kurulabilen bir ilişki olarak tanımlanabilir. Doktrinde evlatlık ilişkisini bir “medeni hukuk işlemi”

⁸² Muhammed b. Tahir b. Muhammed b. Muhammed et- TunusîbnÂşûr, *et-Tahrîr ve ’t-Tenvîr*, 20, s.258.

⁸³ Muhammed Ali Sayis, AbdullatifSubki, *Tefsîru’Âyâti ’l-Ahkam* (Dimeşk, 1999), 4/370.

⁸⁴ Zuhaylî, *İslâm Fikhî Ansiklopedisi*, 10/12.

⁸⁵ Hamza Aktan, *İslam Aile Hukuku*, *Sosyal-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi* (Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları), 2/426-427.

⁸⁶ Aydın, “*Evlat Edinme*”, 527-529.

⁸⁷ Soner Duman, *Günümüz Fıkah Problemleri* (İstanbul: Beka Yay, 2018), 321.

⁸⁸ el-Bakara, 2/220; en-Nisa, 4/ 8-10; ed-Duha, 93/9.

⁸⁹ el-Enfal, 8/41; el- Haşr, 89/8.

⁹⁰ Aydın, “*Evlat Edinme*”, 528.

⁹¹ Ataay, *Medeni Hukukta Evlat Edinme*, 13.

⁹² Oğuz Sadık Aydos, Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4/7, 117; Süleyman Yalman, Evlat Edinme ve Evlatlığın Miras Hakkı, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5,213; İsmail Özmen, *Açıklamalı İçtihatlı Evlat Edinme Davaları* (Ankara: Kartal Yayınevi 2004), 19; K.Fikret Arık, Evlat Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese, 3. Rapor, *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* 2,35; Aydoğdu, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme*, 3.

olarak nitelendiren yazarlar da bulunmaktadır.⁹³ Kısaca evlat edinme hakimnin iznine dayalı olarak gerçekleştirilebilen, bir sözleşmeyle meydana getirilen akdi nesep ilişkisi olarak tanımlanabilir.⁹⁴

4. SONUÇ

İslam dini, sahipsiz ve himayeye muhtaç çocukların temel ihtiyaçlarının giderilmesi ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmesi noktasında evrensel prensipler ortaya koymuştur. İnsan dünyaya geldiği andan itibaren bakıma ve korunmaya muhtaçtır. Çocuğun bakım ve himaye edilmesinde en uygun ortamı aile oluşturmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar, aileden mahrum, kendisini himaye edecek ve bakacak kimsesi olmayan veya bakımı için uygun şartlar sağlanamayan çocuklardır. İslam hukukçuları topluma bu konuda birtakım görevler yüklemiştir. Kur'an-ı Kerim'in "...Kim de bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibidir..." ayeti ile insan hayatının önemine vurgu yapmıştır. Hz. Peygamber, döneminde korunmaya muhtaç çocuklara yönelik koruyucu tedbirler sürdürülmüştür. Bu konu yalnızca toplum fertlerinin şahsi tercihlerine bırakılmadan muhataplara hukuki yönden sorumluluk yüklemektedir. Günümüzde, kimsesiz, korunmaya muhtaç çocukların himayeleri ile ilgili yaşanan bazı sıkıntılar nedeniyle İslam hukukun konuya olumsuz bakışı eleştirilebilmektedir. Ancak İslam hukuku yaşanan sıkıntılara kayıtsız kalmayarak yetim, lakî, hidâne, vesâyet, neseb gibi başlıklara yer vererek çocukların korunmasına bakılmasına son derece önem vermiş, seyirci kalınmayarak sahip çıkılmasını teşvik ve tavsiye etmiştir.

Bu araştırma kimsesiz, korunmaya muhtaç hale gelen çocukların himaye edilmeleri, bakımlarının giderilmesi ve topluma kazandırılması noktasına dikkat çekmek, problemlerin giderilmesi noktasında konu İslam ve mer'î hukuk açısından ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Mevcut uygulamalardan koruyucu aile kurumuna değinilmiştir. Çalışmamız neticesinde ulaşılan bazı sonuç ve öneriler şu şekildedir.

İslam hukuku korunmaya muhtaç çocuğun yetiştirilmesinde en uygun ortamın aile olduğu bu imkana sahip olamayan çocuk için belirli yaşa kadar bakım ve gözetiminden anne sorumlu kılınmıştır. Annenin olmayışı durumunda bu görevin anne tarafından kadın akrabalara yüklemiştir. Kadın akrabalarından kimse bulunmadığında bakım ve korunması sorumluluğu erkeklere geçer.

Velâyet ve vesâyet konusunda yetim üzerindeki sorumlu kişinin birinci dereceden baba ve dedesi gelmektedir. Vesayeti üstlenecek kimseyi belirleme hakkı babaya aittir. Velide bazı şartlar aranmakla beraber, baba vasi tayin etmişse tayin ettiği vasiye sorumluluk geçer. Babanın vefatı durumunda onun hayatta iken atadığı vasi, yetimin baba tarafından dedesi, dedesi vefat etmişse onun hayattayken atadığı vasi, sonra dedenin vasisinin atadığı vasi, bunların yokluğunda da hakime veya onun atamış olduğu vasiye geçer.

Fakirlik endişesinden veya zina suçlamasından kurtulmak amacıyla sokağa, mescitlerin kapısına veya benzeri yerlere terk edilen çocuğa lakî denir. Lakî'nin nesebi meçhuldür ve korunmaya, bakıma muhtaçtır. İslam hukuku bulunmuş olan çocukla ilgili hükümler koyarken onun menfaatini öncelikle ve terk edilmiş çocuğu bulan kişinin alınmasını mendup kabul etmiştir. Fakat çocuk alınmadığı zaman hayatı tehlikeye girecekse alınması farz-ı ayn olmaktadır. Lakî çocuğun bakımı istemesi halinde onu bulan kimseye aittir. Terkedilmiş çocuğun nebesi meçhul olduğundan bir kimse kendi çocuğu olduğu iddiasında bulunursa iddiası ispatlanmasa dahi kabul edilir. Bulunan çocuğu iki kişi kendi çocuğu yönünde iddiada bulunursa ve herhangi bir açık delil yoksa, iddia sahiplerinin birisi Müslüman diğeri zımmi ise, o çocuğun nesebinin Müslümanlardan geldiğine kanaat getirilir. Bu konuda çocuğun menfaati öncelenmiştir. Buluntu çocuğun velisi devlet kabul edilmiştir ve kanuni temsilcisi olup çocuk öldüğünde mirasçısı ya da aleyhine bir suç işlendiğinde hak sahibi beytülmal olduğu gibi tazminat gerektiren durumlarda da sorumludur.

İslam hukuku günümüzde uygulanan mer'î hukukunun kabul ettiği evlatlığı hoş görmemiştir. Mer'î hukuka göre, evlat edinme ile evlatlık, tıpkı ailenin alt soyu haline gelmektedir. Evlat edinilen çocuk, edinen ailenin kütüğüne geçmektedir. İslam hukuku, çocuğun nesebini bir başkasına geçirilmesini uygun görmemiştir. Nesep, mahremiyet ve miras gibi konularda sakınca meydana gelmektedir.

Mer'î hukuka göre, evlat edinilecek küçük açısından, bakım ve ihtiyaçlarının karşılanması, yararına olması, rızası, diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı şekilde zedelenmemesi ve anne-babanın rızası gibi şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Evlat edinen açısından, yaş şartı ve farkı gibi şartlar konulmuştur.

⁹³Turgut Akıntürk/Derya Ateş Karaman, *Türk Medeni Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2006), 370.

⁹⁴Yalman, *Evlat Edinme ve Evlatlığın Miras Hakkı*, 214.

Koruyucu aile kurumu, öz aile yanında bakımları sağlanamayan çocukların, başka bir aile ortamında, kısa ya da uzun vadede, ücretli veya gönüllü bir şekilde devlet denetiminde, bakım, eğitim ve yetiştirilmesi sağlanmaktadır. Bu uygulama çocuğun öz ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması sebebiyle muhtaç olduğu durumlarda uygulanmaktadır. Çocuğu mer'i hukuktaki evlat edinme gibi nüfusa alma ve mirasçı olması gibi hukuki sonuçlar doğurmamaktadır..

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili İslam dininin olumsuz bir tavır sergilemediği aksine problemlere getirdiği çözümlerle klasik anlayışın aksine ne derece önem verdiğini izah etmeye çalıştık. Korunmaya muhtaç çocukların bakımlarının giderilmesi, himaye edilmesi ve topluma faydalı bir birey olarak yetiştirilmesi için bazı önerilerimiz şu şekildedir.

İslam aile önem vermiştir. Çocuğun bakım, terbiye, korunması gibi noktalarda en sağlıklı yol aile ortamıdır. Aile ortamına sahip olmayan, çeşitli nedenlerden dolayı korunmaya muhtaç hale gelen çocuk, aile ortamında sahip çıkılmalıdır. Korunmaya muhtaç çocuğun ruh ve beden bütünlüğü içerisinde yetişmesi, sosyalleşmesi açısından aile ortamına ihtiyacı vardır.

Koruyucu aile uygulaması güçlendirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Koruyucu aile uygulaması çocuğun öz ailesinin yeterli bakımı karşılayamaması, anne-babanın ayrılmış olması, kimsesiz, korunma ihtiyacı duyulan durumlarda aile ortamı sağlaması noktasında önemlidir. Koruyucu aile seçilirken iyi araştırılmalı, çocuğa uygun aile seçilmeli ve denetimi sıkı tutulmalıdır. İyi niyetlerle yapılabildiği gibi kötü amaçlarla da koruyucu aile olmak isteyen olabilmektedir. Korunmaya muhtaç çocuk sayısı, yaşanan doğal afet ve savaş gibi nedenlerden dolayı artmaktadır. İnsanların bu çocuklara yardım etme noktasında koruyucu aile uygulaması hakkında bilgilendirilmeli, yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akıntürk, T. (1967). *Aile Hukuku Dersleri*.
- Akıntürk, T. Ve Ateş Karaman, D. (2006). *Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku*. Beta Yayınları.
- Aktan, H. (1997). (Evlat Edinme maddesi). *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi 1-4*.
- Aktan, H. (1992). *"İslam Aile Hukuku", Sosyal-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Akyüz, E. (1991). Çocuğun Güvenliği İlkesi Işığında Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 24(2)*.
- Apaydın, H. Y. (2013). "Velâyet". *TDV İslam Ansiklopedisi 43*. TDV Yayınları.
- Arık, K.F. (1949). Evlat Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese 3. Rapor. *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi 2*.
- Arsebük, E. (1940). *Medeni Hukuk*.
- Arslan, Y. E. (2007). *İslam Hukukunda Kimsesiz Çocuklar*. [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Ataay, A. M. (1957). Medeni Hukukda Evlat Edinme. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 21(1-4)*.
- Ayan, D. (2011). Aile ve Toplum. *Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi 7(26)*.
- Aydın, M.A. (1995). "Evlat Edinme". *TDV İslam Ansiklopedisi 11*. TDV Yayınları.
- Aydoğdu, M. (2006). *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme*. Günaydın Hukuk Yayınları.
- Aydos, O. S. (2000). Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 4(1-2)*.
- Bardakoğlu, A. (1998). "Hidâne". *TDV İslam Ansiklopedisi 17*. TDV Yayınları.
- Bardakoğlu, Ali. "Vesâyet". *TDV İslam Ansiklopedisi 17*. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Bay, A. (2014). Osmanlı Toplumunda Evlatlık ve Hukuki Durumu. *Turkish Studies Dergisi 9(4)*.
- Berki, Ş. (1962). *Alman İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında Evlat Edinme*.
- Bıyıklı, L. (1983). Koruyucu Aile Bakımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 16(1)*.

- Bilmen, Ö. N. (1950). *Hukuku İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu (2/3)*. Bilmen Yayınevi.
- Boz, M. N. (2020). *İslam Hukukunda Yetim Hakları ve Yetime Karşı Sorumluluklar*. [Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Buhârî, İ. (1315). (nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki) *el-Cami'us-Sahih*.
- Cessas, E. A. R. (1993). *Ahkamül-Kur'an*.
- Çeker, O. (1990). *İslam Hukukunda Çocuk*. Kayıhan Yayınları.
- Doğan, R. (2013). Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği. *Ankara Barosu Dergisi 2*.
- Döndüren, H. (1995). *Delilleriyle Aile İlmihali*.
- Duman, S. (2018). *Günümüz Fıkıh Problemleri*. Beka Yayınları.
- Dural, M. ve Öğüz, T. ve Gümüş, M. A. (2012). *Türk Özel Hukuku (Aile Hukuku)*. Filiz Kitapevi 3.
- Ebû Dâvûd, S. E. S. E. (1981). *Sünen-i Ebî Dâvûd*. Çağrı Yayınevi.
- Ebu Zehra. (1996). *el-Velaye Ale'n-Nefs*.
- Ebu'l-Ula Mardini Zâde. (1930). *Hukuku Medeniye Dersleri*.
- Yazır, M. H. (1997). *Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kamusu* (sdl. Gülle S.) Eser Neşriyat.
- Erdoğan, M. (2005). *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. Ensar Neşriyat 2.
- Fer, M. (1974). Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Sosyal Hizmetler Dergisi 6(5)*.
- Hatemi, H. ve Serozan, R. (1993). *Aile Hukuku*. Filiz Kitapevi.
- Hökelekli, H. (1993). "Çocuk". *TDV İslam Ansiklopedisi 8*. TDV Yayınları.
- İbn Abidin. *Reddü'l-Muhtâr Ale'd-Dürri'l-Muhtâr* (çev. Davudoğlu, A.) Şamil Yayınları
- İbn Âşûr, M. *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*.
- İbn Kesîr, Ö. (1999). *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*.
- İbni Rüşd, H. (1971). *Bidayetü'l-Müctehid ve Mihayetü'l-Muktesid* (çev. Ahmed Mevlânî). Beyan Yayınları.
- İlik, B. (1995). Korunmaya Muhtaç Suça İtilen Çocukta Sosyal Hizmetlerin Katkısı ve Sosyal Hizmet Teşkilatı İle Küçükleri Koruma Şubesi Arasındaki İlişkiler. *İstanbul Barosu Dergisi 69(1-2-3)*.
- İsfahânî, R. (1986). *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'an*. Kahraman Yayınları.
- Karaman, H. (2016). *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir 1-5*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaman, H. (1996). *Mukayeseli İslam Hukuku*. Nesil Yayınları.
- Kâsânî, M. (1406/1986). *Bedâi'u's-Sanâi fi Tertîbi's-Şerâi*. Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Köprülü, B. ve Kaneti, S. (1989). *Aile Hukuku*. Filiz Kitapevi.
- Köse, M. (2001). Mukayeseli Hukukta Evlat Edinme Problemi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 15*.
- Köse, S. (2003). "Lakî". *TDV İslam Ansiklopedisi 37*. TDV Yayınları.
- Kur'an-ı Kerîm Meâli*. (çev. Altuntaş, H ve Şahin, M.). (2009). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Köse, Ü. (2008). *İslam Hukuku Açısından Kimsesiz Çocukların Korunması ve Bakımı*. [Yüksek Lisans Tezi, KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Mergînânî, B. (2015). *el-Hidâye Tercemesi 4*. (çev. Ahmed Mevlânî). Kahraman Yayınları.
- Mevsîlî, M. *el-İhtiyar li-Ta'lîli'l-Muhtar*. Darü'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam.
- Müslim, H. (1981). *el-Câmiu's-Sahîh*. Çağrı Yayınevi.
- Netîcetü'l-Fetâvâ (2014). Şeyhülislâm Fetvaları. (der: es-Seyyid Ahmed Efendi, es-Seyyid Hafız Mehmed b. Ahmed el-Gedûsi), (haz: Kaya, S. ve Algın, B. vd.). Klasik Yayınları.

- Nevevi, Ş. (2004). *Riyazü's-Salihin*.(trc. Kandemir Y.ve Çakan, İ. L. ve Küçük, R.).
- Oğuzman, K. Ve Dural, M. (2001). *Aile Hukuku*. Filiz Kitapevi.
- Ömer b. Muhammed. (2005). *Ahkamu't-Tıfli'l-Lakît*. Darul Fazile.
- Özdemir Uluç, F. (1997). *Psiko-Sosyal ve Hukuki Açından Koruyucu Aile Bakımı*. Atilla Kitapevi.
- Özmen, İ. (2004). *Açıklamalı İçtihatlı Evlat Edinme Davaları*. Kartal Yayınevi.
- Sayis, M. A. (1999). Abdullatif Subki, *Tefsîru'Âyâtî'l-Ahkam*.
- Serahsî, S. (Kahire 1324-1331/İstanbul 1982-1983). *el-Mebsût*.
- Serdar, İ. (2001). Koruyucu Aile, Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.
- Sis, A. *Fıhki Açından Çocuklara Yönelik Sosyal İçerikli Koruyucu Tedbirler*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Şenocak, H. (2006). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi 51*.
- SHÇEK Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. (27 Mayıs1983). (Kanun no. 2828). *Resmi Gazete 18059*.
- Tekinay, S. S. (1990). *Türk Aile Hukuku*. Filiz Kitapevi.
- Tirmizî, İ. (1981). *Sünen-i Tirmizî*. Çağrı Yayınevi.
- Topal, Ş. (2006). Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımı ve Gözetimi Açısından İslam Hukukunda Velayet ve Vesayet Yetkisi. *Din Bilimleri Araştırma Dergisi 4(3)*.
- TMK. Türk Medeni Kanunu (8 Aralık 2001). (Kanun No: 4721). *Resmi Gazete Sayı No 24607*.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (18 Ekim 1982). (Kanun No: 2709).*Resmi Gazete 2709 (17863)*.
- Velidedeoğlu, H. V. (1950). *Türk Medeni Hukuk (Aile Hukuku) 2*.
- Yalman, S. (1996). Evlat Edinme ve Evlatlığın Miras Hakkı. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 5*.
- Yazır, M. H. *Hak Dini Kur'an Dili*. Şûra-Çelik Yayınları.
- Yeşilöz, H. (1999). *Türk Hukukunda Evlat Edinme*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Yıldırım, C. *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*. Uysal Kitapevi.
- Yıldırım, M. (2007). *İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme*. İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Yıldırım, S. ve Hız, Ö. (2018). Türkiye'de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 2*.
- Zevkliler A. ve Acabey M. B. ve Gökyayla, K. E. (2000). *Medeni Hukuk- Giriş, Başlangıç Hükümleri ve Aile Hukuku*. Seçkin Yayınevi.
- Zuhaylî, V. (1994). *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi 10* (çev. Ahmet Efe vd.). Risale Yayınevi.